

Sobi tegen Deloitte

Duimschroef of fopspeen?

Prof. Dr. R. A. M. Pruijm RA en Drs. R. C. J. Schuurbiers-Symens RA

16 maart 2008

© RP 2008

IS DE ACCOUNTANT TEKORT GESCHOTEN?

Sobi tegen Deloitte

© Prof. Dr. R. A. M. Pruijm RA
Landgoed De Kievit
Kievit 12-113
5111 HD Baarle-Nassau
Tel. 013-507 0341 • Fax 013-507 0343
Mobiel: 06 547 36 391
E-mail: ram.prujm@ext.eur.nl

Inhoud

SOBI TEGEN DELOITTE	1
Sobi tegen Deloitte	4
Inleiding	4
Waar ging het om	6
De interne beheersing van US Food	7
Controle van de kortingen	7
De ontdekking van de fraude	9
Motief voor de fraude	10
Eindoordeel	10
Wie is nu verantwoordelijk?	12
Foute controle?	16
Risicoanalyse	16
Controle inkoopkortingen	17
Is de uitspraak van tuchtraad wel terecht?	21
Geen goede interpretatie van de regels voor het gebruikmaken van werk van een andere accountant	21
Controle is wel degelijk goed uitgevoerd	21
Conclusie	25
De kansen voor de ingediende claim	25
Conclusie	27
Over de auteurs	28

Sobi tegen Deloitte

Is de accountant tekortgeschoten?

Prof. Dr. R. A. M. Pruijm RA
Drs. R. Schuurbiers-Symens RA

“Carefully considered, the complaint does not allege facts demonstrating that “the accounting practices were so deficient that the audit amounted to no audit at all or that . . . no reasonable accountant would have made the same decisions if confronted with the same facts.”

–Catherine C. Blake. United States District Judge¹.

Inleiding

Op 22 februari 2008 werd bekend dat de Stichting AHDeloitteClaim accountantskantoor Deloitte en vier oud-bestuurders van Ahold voor de rechter daagt. De stichting houdt hen verantwoordelijk voor de boekhoudfraude bij het supermarktconcern en de schade die de aandeelhouders daarvan ondervonden.² De claim vertegenwoordigt nu een waarde van 47 miljoen euro, maar omdat naar verwacht meer gedupeerden zich zullen melden, verwacht SOBI dat deze tot 100 miljoen euro kan oplopen.³

De claim vloeit voort uit een klacht tegen Deloitte die de Stichting Onderzoek Bedrijfs Informatie (Sobi) al in 2004 indiende bij de tuchtraad voor accountants. Pas vorig jaar deed die uitspraak in die zaak en stelde vast dat Deloitte ernstig tekort is geschoten bij de controle van de boeken van Aholddochter US Foodservice (USF). Bij die onderneming kwam in 2003 een fraude aan het licht van ongeveer 800 miljoen euro, die Ahold langs de rand van de afgrond bracht. Het accountantskantoor is tegen de uitspraak van de Raad van Tucht in beroep gegaan bij het College van Beroep voor het Bedrijfsleven (CBB).

In de discussie tot nu toe heeft vooral Sobi, bij monde van zijn voorzitter Pieter

---

¹ ROYAL AHOLD N.V. SECURITIES & ERISA LIGITATION. Memorandum United States District Court for the district of Maryland, June 18, 2007.

² “Miljoenenclaim tegen Deloitte in Ahold-zaak.” ANP bericht, 22 februari 2008.

³ Over het werkelijke claimbedrag bestaat overigens onzekerheid. Op de website van de Stichting AholdDeloitteClaim wordt per 3 maart een tussenstand van 35 miljoen euro vermeld.

Lakeman de toon gezet. Daarbij was de toonzetting vaak opvallend fel, tot genoegen van de pers.⁴ Dit neemt echter niet weg dat hij zich al meer dan dertig bezig houdt met het boven tafel krijgen van boekhoud schandalen en het aanpakken van verantwoordelijken. Door de jaren heen zijn er meerdere successen geboekt, waaronder de zaak tegen KPN (dat na zijn ingrijpen de jaarrekening over 2000 moest herzien) wel als het grootste wapenfeit geldt.

Ook nu is de toon weer gezet. De Volkskrant bijvoorbeeld, bracht het nieuws van de claim van Lakeman onder de veelzeggende kop “Lakeman draait de duimschroef verder aan.”⁵

In tegenstelling tot Pieter Lakeman, heeft het accountantskantoor Deloitte zich tot nu toe zeer terughoudend in de publiciteit opgesteld. Oorzaak hiervoor is dat het kantoor zich voor de rechter wil verweren en daar niet via de media op vooruit wil lopen. Deloitte weigerde tot dusver ook openheid van zaken te geven in zijn Ahold-dossiers, vanwege de geheimhoudingsafspraken tussen de accountant en zijn cliënt. Daarbij speelt ook dat de geheimhoudingsplicht Roger Dassen, de voorzitter van Deloitte, verhindert te spreken omdat hij controlerend accountant was van Ahold van 2002 tot en met 2005.

Alhoewel begrijpelijk, is hierdoor de openbare discussie over deze affaire nogal eenzijdig gevoerd. Ook is het opvallend dat er nog geen grondige (vaktechnische) analyse van deze belangrijke zaak gemaakt is. Reden om in dit essay verder in te gaan op belangrijke vragen in dit dossier zoals:

- wie was er nu feitelijk verantwoordelijk voor de controle bij USF?
- Is de controle bij USF op een verantwoorde manier geschiedt?
- Is de uitspraak van de tuchtraad inzake Deloitte wel terecht?
- Op welke basis kan men tot een schadeclaim komen?

Vooraf echter nog enige kanttekeningen. Deze analyse is gedaan op basis van de beschikbare openbare bronnen en dat houdt noodzakelijkerwijs een beperking in, omdat niet over alle informatie kon worden beschikt.

Een andere beperking is ook dat er geen hoor- en wederhoor is toegepast bij betrokkenen. De reden hiervoor is eenvoudig. Allereerst is er het standpunt van Deloitte dat zij de discussie voor de rechter wil voeren en niet via de media. Ten tweede is de mening van Sobi is genoegzaam bekend en in de publiciteit gebracht en lijkt het niet eerlijk om in dit essay slechts een van de betrokken partijen het recht op een weerwoord te geven.

---

⁴ De Financiële telegraaf van 22 februari 2008. “Horzel Lakeman nog lang niet uitgestreden.”

⁵ NRC van 16 juli 2005.

Waar ging het om

Volkomen onverwacht wordt op Nederland op 23 februari 2003 geconfronteerd met een boekhoudschandaal van ongekennde omvang bij Ahold. Die dag wordt bekend dat er fraude is gepleegd bij USF. Ahold moet de winst over 2001 en 2002 met tenminste \$500 miljoen neerwaarts bijstellen, na de ontdekking van onregelmatigheden in de boekhouding van Ahold's Amerikaanse groothandelsdochter met een jaaromzet van omstreeks \$19 miljard. Daarnaast zijn er bij de Argentijnse supermarktdochter Disco onregelmatigheden ontdekt die mogelijk tot financiële tegenslagen gaan leiden. Verder meldt Ahold dat ten onrechte de resultaten van Zweedse, Portugese en Zuid-Amerikaanse bedrijven integraal zijn meegeteld., die helemaal niet als dochter mochten meetellen. Topman Cees van der Hoeven, wiens positie door de slechte resultaten toch al onder druk stond, ziet zich na deze nieuwe ronde slecht nieuws gedwongen om op te stappen. Ook financiële man Michiel Meurs moet weg.

In 2003 start vervolgens een strafrechterlijk onderzoek dat uiteindelijk in 2006 uitmondt in een aanklacht tegen vier voormalige bestuurder van Ahold. Het betreft het gebruik van valselijk opgemaakte side-letters bij de consolidatie van joint ventures in de jaarrekeningen van Ahold van 1998 tot en met 2001. Het proces met als aanklacht valsheid in geschrifte, startte op 6 maart 2006 en eindigde op 22 mei van dat jaar na 10 zittingsweken.

Op 22 mei 2006 sprak de rechtbank in Amsterdam het vonnis uit over de vier verdachten in de zaak-Ahold. Volgens de rechtbank was er geen sprake van boekhoudfraude maar wel van valsheid in geschrifte en misleiding. Voormalig topman Cees van der Hoeven en zijn financieel directeur Michiel Meurs kregen elk negen maanden voorwaardelijke celstraf en een boete van euro 225.000 opgelegd. Oud-bestuurder Jan Andreae kreeg vier maanden voorwaardelijke celstraf en een boete van euro 120.000. De Zweedse ex-commissaris Roland Fahlin werd vrijgesproken.

In 2005 begint de Ondernemingskamer op verzoek van de Vereniging van Effectenbezitters (VEB) een enquêteprocedure naar Ahold – onderzoek naar mogelijk wanbeleid – en een jaarrekeningprocedure. Op 28 november 2005 wordt bekend dat Ahold een schikking heeft getroffen met zowel de VEB als de Amerikaanse advocaten die een zgn. class-actionproces waren begonnen. Een van de onderdelen van de schikking is dat de VEB: de jaarrekeningprocedure intrekt en geen nieuwe stappen in de enquêteprocedure zal zetten. Het onderzoeksrapport werd wel afgerond en is gepubliceerd en openbaar beschikbaar.

De rechtzaak ging overigens maar over een beperkt deel van de affaire Ahold. Immers, de fraude bij USF en de onregelmatigheden bij Disco bleven buiten schot in deze rechtszaak, hoewel deze wel degelijk de belangrijkste oorzaak waren van de val van Ahold.

In het onderzoeksrapport van de Ondernemingskamer wordt echter wel uitgebreid aandacht geschonken aan de gang van zaken bij USF. In het hiernavolgende worden

de belangrijkste feiten en conclusies van de onderzoekers van de Ondernemingskamer kort weergeven.

De interne beheersing van US Food

De onderzoekers geven in 51 pagina's een boeiend overzicht van de aankoop van USF en de manier waarop Ahold is omgegaan met de wetenschap dat de interne controlesystemen van deze onderneming niet goed werken.

Al bij de due diligence voorafgaand aan de overname werd een "red flag" gesignaleerd met betrekking tot de zwakheid van de systemen en controles en zelfs de mogelijkheid tot fraude met betrekking tot de registratie van de leverancierskortingen (promotional allowances (PA), waarvan de hoogte een allesoverheersende invloed op het bedrijfsresultaat had.

Ekelschot, leider van een due diligence team en hoofd van de interne accountantsdienst, melde in zijn notitie van 21 februari 2000 aan de Raad van Bestuur het volgende:

"However, the Company's systems to record allowances to be received are weak; the company in fact relies heavily on the vendor to establish billing. The Company does not maintain a proper system of deal sheets to fix the receivable on its own. The situation can easily result in losses and fraud."⁶

Onderzoekers zien geen reden om aan de grondigheid van het due diligence onderzoek te twijfelen. De onderzoekers zijn over de verdere actie met betrekking tot de constatering van Ekelschot nogal kritisch. Op z'n minst had dit naar hun mening aanleiding moeten zijn tot een concreet actieplan maar zover is het nooit gekomen.⁷

Het onderwerp stond weliswaar veelvuldig op de agenda van bestuur en raad van commissarissen en ook de accountant rapporteerde regelmatig over dit onderwerp, zoals de onderzoeker in een twintigtal pagina's beschrijven. Zij constateren dat de problemen voortdurend werden herbevestigd door de interne en externe accountants maar niet door het management van USF en Ahold werden opgelost. Het bleef ook bij algemene aansporingen vanuit de raad van bestuur.⁸ De raad van commissarissen is niet verder gekomen dan het van tijd tot tijd stellen van kritische vragen.⁹

Controle van de kortingen

Ook aan de leverancierskortingen of PA's (Promotional Allowances) wordt veel aandacht besteed in het rapport. Deze kortingen kennen vele varianten: het kan gaan om vooruitbetaalde bonussen, gericht op het realiseren van bepaalde volumens gedurende een aantal jaren, of achteraf betaalde volumekortingen, seizoensgebonden programma's, of het betalen van kosten voor marketing activiteiten. Bij USF waren er

⁶ Zie hiervoor het rapport van de Ondernemingskamer, paragraaf 484, pag. 104.

⁷ Zie hiervoor het rapport van de Ondernemingskamer, paragraaf 697, pag. 149.

⁸ Zie hiervoor het rapport van de Ondernemingskamer, paragraaf 699, pag. 150.

⁹ Zie hiervoor het rapport van de Ondernemingskamer, paragraaf 701, pag. 150.

bijna 2400 leveranciers waarbij per leverancier kortingen per product konden verschillen.¹⁰ De onderzoekers concluderen dat een en ander betekent dat er een systeem zou moeten zijn dat elke transactie kan volgen om tot een juiste berekening te komen van de korting. Daarbij moet er sprake zijn van verifieerbare afspraken met leveranciers. Zoals uit de due diligence bleek, ontbraken beide elementen.¹¹

Voor wat betreft de systemen naar ons oordeel mogelijk niet zo verwonderlijk, omdat USF in relatief korte tijd grote overnames deed als PYA Monarch en Alliant waardoor er veelheid aan systemen (20) aan elkaar geknoopt moest worden. De situatie rondom de ontbrekende contracten was eveneens al bij de due diligence bekend en bestond ook al voor de overname van USF door Ahold. Ook de accountants van KPMG en PWC hadden als voorgangers van Deloitte met deze situatie te maken.¹²

De onderzoekers constateren op basis hiervan dat Deloitte maar beperkte mogelijkheden had om de juistheid en volwaardigheid van de vorderingen op leveranciers vast te stellen.¹³

Opvallend is dat voor de overname accountantskantoor KPMG eveneens een jaarlijkse confirmatiebrievenprocedure uitvoerde en dat Deloitte eveneens deze werkwijze volgde. De onderzoekers constateren daarvan . . . “Deze controle geschiedde, naar onderzoekers is medegedeeld, volgens de Amerikaanse regels waarbij onder meer verwezen werd naar AU section 330 “The Confirmation Process uit de AICPA (American Institute of Certified Public Accountants) Professional Standards. Voorzover onderzoekers hebben kunnen vragen voldeed het gebruikte confirmatiebrieven systeem aan deze regels.”¹⁴

Samengevat leverde de administratie van USF een ‘Earned Income Work Sheet’ met daarop belangrijke informatie als volume cijfers, PA-percentage, het verschuldigde bedrag per leverancier e.d. Deze bedragen werden vervolgens op confirmatiebrieven overgenomen en aan de leveranciers gestuurd. Dit proces verliep volgens de onderzoekers als volgt:¹⁵

- “Deloitte selecteerde leveranciers;
- De inkoopafdeling van USF (met name Kaiser, de vice president of sales and marketing) leverde de namen aan van individuele personen waar de brieven naar toe moesten worden gestuurd. In de regel betrof dit verkoopfunctionarissen en niet functionarissen van de financiële

¹⁰ In het onderzoeksrapport staat hierover bijvoorbeeld te lezen bij paragraaf 519; dat er meer dan 850.000 productcodes waren uit meerdere systemen.

¹¹ Zie hiervoor het rapport van de Ondernemingskamer, paragraaf 516, pag. 111.

¹² Zie hiervoor pagina 9 van ROYAL AHOLD N.V. SECURITIES & ERISA LITIGATION. Memorandum United States District Court for the district of Maryland, June 18, 2007.

¹³ Onderzoeksrapport, paragraaf 537, pagina 116.

¹⁴ Onderzoeksrapport, paragraaf 535, pagina 116.

¹⁵ Onderzoeksrapport, paragraaf 539, pagina 116.

afdelingen van deze leveranciers.

- Op briefpapier van USF en ondertekend door Kaiser werden de brieven door Deloitte verstuurd.
- Deloitte ontving van de leveranciers de gevraagde bevestigingsbrieven terug.”

Voor wat betreft deze controle plaatsen onderzoekers de volgende kanttekening:

In aansluiting op het voorgaande zijn in verband met de confirmatiebrievencontrole twee punten van belang, te weten i) een goede formulering van de confirmatiebrief van de vraagstelling waarop bevestiging wordt gevraagd, en ii) een goede adressering van de leverancier met de naam van de functionaris (de “respondent” volgens de richtlijn) die geacht wordt zodanig competent, objectief en bekend met de materie te zijn dat zijn bevestiging de verlangde waarde heeft voor de accountant, die het stuk retour ontvangt. Onderzoekers menen dat binnen de ruimte die deze regels toelieten door D&T een verkeerde keuze is gemaakt voor wat betreft de adressering van deze brieven, gezien het feit dat Kaiser de namen leverde van personen naar wie de brieven gestuurd moesten worden en dat dit in de regel verkoopfunctionarissen van de leverancier betrof. Volgens onderzoekers had het meer voor de hand gelegen de brieven naar financiële mensen te sturen nu de vorderingen niet direct uit de administratie volgden.”¹⁶

Er wordt op deze constatering later nog terug gekomen, voornamelijk wordt volstaan met de opmerking dat deze kanttekening merkwaardig genoeg niet verder wordt onderbouwd en naar onze mening ook niet juist is.

De ontdekking van de fraude

Uiteindelijk werden er op 10 februari 2003 bij een drietal confirmatiebrieven merkwaardige zaken geconstateerd door Deloitte die daarna met spoed werden uitgezocht. Het rapport beschrijft dit als volgt:

“Het ging allereerst om een bevestiging van die terugkwam van de CFO van Heritage, terwijl het verzoek daarom aan de CEO was gericht. Bovendien bevatte het antwoord allerlei veranderingen op de bedragen (het aangegeven saldo van 11 miljoen dollar werd teruggebracht tot 1 miljoen) en werd er verwezen naar geschreven overeenkomsten en vooruitbetalingen. Beide zaken waarvan de betrokken medewerkers bij USF steeds gezegd hadden dat ze er niet waren.

Het tweede geval betrof een telefoontje van Kaiser aan Kesler, de verantwoordelijke accountant van Deloitte, om te zeggen dat Kaiser een fout had gemaakt en dat in een van de Conagra-accounts de vordering niet 6 miljoen maar 1 miljoen dollar moest zijn.

---

¹⁶ Onderzoeksrapport, paragraaf 542, pagina 117.

Het derde geval was een bevestiging van Agra Sevilla met kwalificaties die niet duidelijk waren en die verwezen naar een door USF voorgestelde interpretatie.¹⁷

Kesler rapporteerde een en ander onmiddellijk aan zijn eigen kantoor en naar de groepsaccountant van Deloitte verantwoordelijk voor Ahold, Roger Dassen. Miller, de CEO van USF werd door Kesler op de hoogte gesteld en kreeg eveneens te horen dat Deloitte een speciaal extern onderzoek wilde en dat de controlewerkzaamheden hangende dit onderzoek beëindigd werden. Daarna werden de raad van bestuur en commissarissen van Ahold ingelicht, werden Kaiser en Lee (de vice-president inkoop die aan Kaiser rapporteerde) ontslagen en werd er een forensisch onderzoek ingesteld door Provit.¹⁸

Naderhand bleek de fraude een omvang te hebben van ongeveer 800 miljoen euro. Naast Kaiser en Lee waren Michael Resnick en William Carter van USF schuldig aan de fraude. Daarenboven zijn nog 16 personen (werkzaam bij leveranciers van USF) aangeklaagd door de Sec voor hun rol in de fraude.¹⁹

Motief voor de fraude

Over het motief voor de fraude door medewerkers van USF is in het rapport van de Ondernemingskamer niets te vinden. Bij de latere strafrechtelijke vervolging door de Amerikaanse Justitie blijkt dat het motief vooral gelegen was in het bewerkstelligen van hogere bonussen voor de fraudeurs zelf.

"Executives at US Foodservice went to extraordinary lengths to perpetuate the illusion of stellar financial performance. Their fraud created the appearance that they had met their budgets and allowed them to line their own pockets with unearned bonuses," said Linda Chatman Thomsen, deputy director of the SEC's Division of Enforcement.²⁰

Wat betreft de 16 medeplichtigen bij de leveranciers van USF is geen enkel rechtstreeks geldelijk motief te vinden in de tegen hen ingediende aanklachten. Naar aan te nemen valt zijn zij door de fraudeurs van USF omgepraat om hun medewerking te verlenen omwille van de goede verstandhouding met een belangrijke klant dan wel de suggestie dat zij het risico liepen USF als klant te verliezen als zij niet meewerkten aan de fraude. Dit alles blijft echter gissen, omdat hiervan tot nu toe geen enkel bewijs te vinden valt.

Eindoordeel

Afsluitend zijn de onderzoekers van mening dat . . . "een fraude als die bij USF, waaraan op grote schaal ook door externe partijen wordt meegewerkt, ook door betere controlesystemen niet voorkomen had kunnen worden."²¹ Volgens hen heeft een

¹⁷ Onderzoeksrapport, paragraaf 673 en 674, pagina 144.

¹⁸ Zie hiervoor het rapport van de Ondernemingskamer, paragraaf 674-676, pag. 144.

¹⁹ "SEC Nabs Seven More in U.S. Foodservice Fraud Case." CCH Walstreet, 8 november 2005. <http://www1.cchwallstreet.com/ws-portal/content/news/container.jsp?fn=11-08-05>

²⁰ "Ahold US chiefs accused of fraud." Financial Times, July 28, 2004. <http://search.ft.com/nonFtArticle?id=040728001067>

²¹ Onderzoeksrapport, paragraaf 703, pag. 150.

combinatie van factoren er voor gezorgd dat de fraude zo lang onontdekt is gebleven:

22

- “Vermeende afwezigheid van schriftelijke contracten;
- De afwezigheid van een afdoende PA-tracking systeem;
- Functievermenging bij de registratie en betaling van PA’s;
- Een confirmatiebrievenprocedure waarbij een overigens toegestane keuze) is gemaakt die onderzoekers niet verstandig toekomt;
- Het gebrek aan daadwerkelijke, inhoudelijke belangstelling van de RvB voor verbetering van de controlesystemen bij USF; en
- Het feit dat vanaf het begin duidelijk was dat USF met een grote mate van zelfstandigheid zou blijven opereren na de overname en niet binnen Ahold USA zou worden geïntegreerd.”

Tot zover de feiten, zoals deze door de onderzoekers van de Ondernemingskamer naar voren zijn gebracht.

De Stichting Sobi is van mening dat dit voldoende grond opleverde voor een tuchtklacht . . . “omdat er zeer veel schade bij Ahold-aandeelhouders had kunnen worden voorkomen, wanneer Deloitte zijn werk als controlerend accountant deugdelijk had gedaan. De fraude bij US Foodservice kwam door het tekortschieten van Deloitte pas jaren later aan het licht.”²³

Zoals eerder vermeld heeft de Raad van Tucht uitspraak gedaan en de Deloitte-accountant berispt omdat hij met zijn toezicht op USF “ernstig is tekortgeschoten.”

Zoals het Financiële Dagblad, de uitspraak kort samenvat:

“De accountant had zich moeten verdiepen in het als riskant geziene onderdeel US Foodservice. Hij had volgens de raad niet mogen afgaan op de controles van Deloitte in de VS. De groepsaccountant had als eindverantwoordelijke de controlegrondslagen en uitkomsten moeten nazien.

Bovendien had Van den Dries niet zomaar de functionarissen van Ahold-dochter US Foodservice mogen vertrouwen. Hij had de door hen opgegeven inkoopkortingen moeten checken bij de leveranciers. In de VS zijn verschillende betrokkenen bij US Foodservice veroordeeld.”²⁴

---

²² Onderzoeksrapport, paragraaf 703, pagina 150-151.

²³ “Tuchtraad veroordeelt Deloitte.” Website Sobi, 12 maart 2007.

²⁴ “Deloitte berispt om fraude Ahold in VS.” Het Financiële Dagblad, 13 maart 2007.

Wie is nu verantwoordelijk?

De jaarrekeningcontrole van Ahold werd uitgevoerd door Deloitte, een wereldwijd opererende accountantsorganisatie. De eindverantwoordelijke groepsaccountant voor de werkzaamheden was de partner van Deloitte Nederland, L. van den Dries RA.

Voor het grote publiek is de verantwoordelijkheidsvraag van een Nederlandse partner voor het werk van zijn Amerikaanse collega lastig te begrijpen. Waarom word je in persoon nu rechtstreeks aangesproken voor de werkzaamheden van een andere gekwalificeerde Amerikaanse college, is een vraag die veelvuldig wordt gesteld. Kun je in zo'n situatie niet vertrouwen op het werk van je wereldwijde collega's, zeker nu dit in een en hetzelfde bedrijf plaatsvindt?

Inderdaad zou men mogen aannemen dat in een groot, internationaal opererend netwerk van accountantspraktijken aan het opereren onder één firmanaam een degelijk kwaliteitsniveau ten grondslag ligt. Een wereldwijd gestandaardiseerde controleaanpak en regelgevend kader voor interne kwaliteitsbeheersing en de regels en procedures zijn hierbij belangrijke mechanismen.²⁵ Dat is een geheel andere situatie dan die waarin een accountant moet vertrouwen op het werk van een collega in een ander land waarvan zijn praktijk geen onderdeel is van een wereldwijd netwerk, maar louter en alleen lokaal opereert.

Dat mag dan wel zo zijn, maar elke accountant die een verklaring afgeeft bij de jaarrekening, en daarbij steunt op werkzaamheden van andere accountants, dient vast te stellen dat dit in het specifieke geval geoorloofd is. De reden is eenvoudig: vertrouwen is goed, controle is beter om er zeker van te zijn dat de controle op een verantwoord vaktechnische manier plaatsvindt. Hoe te handelen wordt bepaald door de beroepsregels.

In het oordeel van de Raad van Tucht wordt verwezen naar de richtlijn voor de accountantscontrole (RAC) nummer 600 "Gebruik maken van de werkzaamheden van andere accountants".

Onderstaand worden een aantal voorschriften uit de RAC 600 geciteerd en weergegeven welke gevolgen dit heeft voor de situatie bij US Foodservice.

- a) Paragraaf 7. De accountant dient de vakbekwaamheid van de andere accountant in het kader van de specifieke opdracht te beoordelen. Uit de verkregen informatie blijkt niet dat er reden is om aan die vakbekwaamheid te twijfelen. Het onderzoek is verricht door gekwalificeerde beroepsbeoefenaren, onderdeel uitmakend van een wereldwijd opererende accountantsorganisatie.
- b) Paragraaf 8: de groepsaccountant dient de werkzaamheden uit te voeren die

---

²⁵ Het Transparantieverlag van Deloitte Accountants over het afgelopen boekjaar geeft hiervan een uitgebreide beschrijving.

nodig zijn om toereikende controle-informatie te verkrijgen waaruit blijkt dat de door de andere accountant uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de specifieke opdracht toereikend zijn voor de doelstellingen van de groepsaccountant.

- c) Specifiek zijn in paragraaf 10 genoemd: onafhankelijkheidseisen, afspraken over de coördinatie van de werkzaamheden, verslaggevings-, controle-, en rapporteringsvoorschriften en een schriftelijke mededeling over de naleving daarvan opvragen. *In beginsel* zal de groepsaccountant de uitgevoerde werkzaamheden bespreken, de schriftelijke samenvatting van de werkzaamheden van de andere accountant beoordelen en het dossier beoordelen.
- d) In paragraaf 11 is vermeld dat de groepsaccountant kan besluiten dat het niet nodig is werkzaamheden zoals beschreven in paragraaf 10 uit te voeren, omdat hij tijdens voorgaande controleperioden reeds op toereikende wijze is geïnformeerd over de aanvaardbaarheid van de kwaliteitsbeheersingsmaatregelen zoals die worden toegepast in de controlepraktijk van de andere accountant. *De groepsaccountant en de andere accountant kunnen indien zij tot gelieerde kantoren behoren een formele relatie hebben die voorziet in de werkzaamheden ter verzekering van toereikende controle-informatie, zoals periodieke beoordeling binnen het samenwerkingsverband, het testen van de voorschriften inzake de aanpak en uitvoering van de werkzaamheden en dossierbeoordeling van een aantal geselecteerde controles.*

In de uitspraak van de Raad van Tucht staat dat de groepsaccountant de werkzaamheden van de andere accountant *dient* te beoordelen. Terecht stelt Arnout van Kempen in zijn weblog de vraag of de Raad van Tucht nu van mening is dat in het algemeen gesteld kan worden dat het voor een internationaal netwerk optredende accountant onvoldoende is om te steunen op de kwaliteitsstelsels van het netwerk?²⁶ Een andere vraag is naar ons oordeel even belangrijk: oordeelt de Raad dat er in dit specifieke geval sprake is van persoonlijk tekortschieten?

Voor wat laatste betreft heeft de Raad hiervoor wel aanwijzingen gegeven. Allereerst door in de uitspraak een passage uit het rapport van de Ondernemingskamer aan te halen:

“Bij punt 694 vermelden de onderzoekers dat de accountant hun heeft gezegd geen specifieke kennis te hebben gehad over deze kortingen en de systemen terzake, of het zich althans niet te herinneren. Hij stelt dat alles wat daarover als van hem afkomstig genotuleerd is, was gebaseerd op mededelingen van collega’s van Deloitte USA. Dit geeft er blijk van dat hij ernstig tekortgeschoten is in zijn taak. In de gegeven omstandigheden had hij zich daarin goed moeten

²⁶ “Steunen op andere accountants.” Weblog Wildschut-Arnout van Kempen. Link: <http://www.accountant.nl/Accountant/Weblogs/Wildschut/Steunen+op+andere+accountants>

verdiepen.”²⁷

De Raad geeft in zijn uitspraak ook aan wat de accountant had moeten doen:

“De accountant had weet van de omstandigheden en kende de standaard controlemethoden van Deloitte wereldwijd. Hierom had hij niet slechts mogen afgaan op het door Deloitte USA verrichte werk. Op de zitting heeft de accountant gezegd dat hij niet specifiek naar het controledossier van Deloitte USA heeft gekeken. Het dossier werd slechts bekeken in het kader van de interne kwaliteitsreview binnen Deloitte wereldwijd. Of en hoe vaak dit is gebeurd, weet hij niet. De richtlijnen voor de accountantscontrole RAC 600 (editie 2000) schrijven voor dat de groepsaccountant de controlegrondslagen en -uitkomsten van zijn collega dient te beoordelen.”²⁸

We mogen concluderen dat de Raad naar observatie van de onderzoekers van de Ondernemingskamer en uit eigen observatie naar de verklaring van Van den Dries op de zitting, van mening is dat deze accountant onvoldoende aandacht had voor de problemen bij USF.

Het kan zijn dat de accountant hier door zijn eigen verhaal in de problemen is gekomen. Naar de reden hiervoor moeten wij gissen, maar het zou zeer wel kunnen zijn dat aan zijn woorden niet al te veel gewicht moet worden toegekend, gezien het feit dat alle negatieve publiciteit mentaal en fysiek een zware tol heeft geëist.²⁹ Zijn uitspraken zijn immers niet goed te rijmen met de vele gesprekken die hij over dit onderwerp met directie en bestuur van Ahold heeft gevoerd en de vele memo's die over dit onderwerp intern zijn gewisseld tussen Amerika en Nederland, zoals uit het rapport van de Ondernemingskamer blijkt. Als de Raad van Tucht mogelijk zijn persoonlijke verweer nogal zwaar heeft laten meewegen dan is het is wachten tot de beroepszaak of Deloitte dan wel met voldoende bewijsmateriaal komt om deze constatering te weerspreken.

Dan is het ook mogelijk om te beoordelen wat er daadwerkelijk is gedaan zodat het CBB kan beoordelen of dat voldoende is of niet. Dat kan nog interessant worden want volgens Roger Dassen, de opvolger van Van den Dries, is er wel degelijk sprake geweest van afstemming tussen de Nederlandse en de Amerikaanse accountant en zijn er uitgebreide rapportages die dat probleemloos onderstrepen.³⁰

Ook valt er te twisten over de vraag of de veroordeeld accountant in het kader van paragraaf 11 van RAC 600 wel voldoende heeft gedaan. In dit verband is de volgende

---

²⁷ Tekst uitspraak Raad van Tucht inzake Ahold, 12 maart 2007. Paragraaf 5.13

²⁸ Tekst uitspraak Raad van Tucht inzake Ahold, 12 maart 2007. Paragraaf 5.14

²⁹ Zie hiervoor de opmerking van Roger Dassen in zijn weblog van 14 en 15 juni 2006 dat . .

“De negatieve publiciteit rondom Ahold heeft mentaal en fysiek een zware tol geëist.”. Link: <http://www.deloitte.com/dtt/newsletter/0,1012,sid%253D111985%2526cid%253D121689,00.html>.

³⁰ Weblog Roger Dassen – 13 maart 2007. Link:

<http://www.deloitte.com/dtt/newsletter/0,1012,cid%253D149317,00.html>

passage hieruit belangrijk:

“zoals periodieke beoordeling binnen het samenwerkingsverband, het testen van de voorschriften inzake de aanpak en uitvoering van de werkzaamheden en dossierbeoordeling van een aantal geselecteerde controles.”

Wie de verklaringen van Van den Dries beziet kan toch tot geen andere conclusie komen dat dit door hem ook in de praktijk is uitgevoerd en dat hij daarbij mocht vertrouwen op de op de kwaliteitsborging en -beheersing binnen Deloitte USA?

Het gaat ons inziens te ver als de Raad van Tucht meent dat de accountant specifiek naar het controledossier van Deloitte USA had moeten kijken, zoals in het vonnis wordt gezegd. Dat verlangt een betrokkenheid van de groepsaccountant die in de dagelijkse praktijk niet alleen praktisch onmogelijk is, maar bovendien volgens de beroepsvoorschriften ook niet wordt gevraagd.

Los van de vraag of er nu wel of geen persoonlijke veroordeling komt, is de uitspraak van het CBB dan ook belangrijk voor de vraag hoe RAC 600 verstaan moet worden.

Gezien het feit dat USF gecontroleerd wordt door Deloitte en Touch USA mag ervan uitgegaan worden dat in de maatregelen voor kwaliteitsbeheersing binnen dit internationale samenwerkingsverband maatregelen zijn opgenomen om te waarborgen dat er bij een controleopdracht toereikende informatie wordt verkregen. Wanneer dit uitgangspunt wordt geplaatst binnen de regelgeving van RAC 600, voert het te ver om de groepsaccountant te verplichten dossiers te reviewen. Gezien de wereldwijde spreiding van veel grote bedrijven lijkt het ook praktisch nauwelijks uitvoerbaar om de controledossiers voor elk bedrijf dat een (materieel) belang vertegenwoordigd door de groepsaccountant te laten reviewen. De vraag is zelfs of het alleen gaat om materieel belang. Veel kleinere eenheden binnen een groot concern kunnen namelijk ook een materieel belang vertegenwoordigen.

Ook binnen Deloitte NL is men van mening dat Van den Dries zijn verantwoordelijkheid naar behoren heeft genomen.

De slotconclusie dat Van den Dries als 'hoofdaannemer' van het Ahold-team ondeugdelijk werk heeft verricht door het controledossier van verrichte werkzaamheden van 'onderaannemer' Deloitte USA niet te bekijken, noemt Dassen 'tamelijk verbijsterend'. 'Er is intensieve correspondentie geweest tussen het Nederlandse en het Amerikaanse team. Daar komt nog bij dat in de destijds geldende Nederlandse controlerichtlijnen staat dat het niet eens nodig is als het werk wordt gedaan door een gelieerd kantoor. Maar goed, we weten waar ons huiswerk ligt in het hoger beroep.³¹

Afsluitend kan de conclusie getrokken worden dat rondom de persoonlijke verantwoordelijkheid van Van den Dries voor de uitgevoerde controle vraagtekens

---

³¹ “Stoppen als Ahold je eisen inwilligt?” Het Financieele Dagblad, 20 maart 2007.

geplaatst kunnen worden bij de uitspraak van de Raad van Tucht.

Daarnaast is er door de Raad van Tucht een discutabele interpretatie gepleegd van de geldende beroepsvoorschriften inzake het gebruikmaken van het werk van een andere accountant. We moeten wachten op de uitspraak van het CBB om te kunnen vaststellen of het inderdaad onvoldoende is dat een in een internationaal netwerk optredende accountant steunt op de kwaliteitsstelsels van het netwerk en of de uitgevoerde werkzaamheden in dit specifieke geval voldoende zijn geweest. Vooralsnog zien wij geen reden om hieraan te twijfelen.

De conclusie kan dan vooralsnog geen andere zijn dan dat Van den Dries zich naar behoren van zijn taak gekwetend heeft. De echte verantwoordelijke voor de controle van USF was de Amerikaanse accountant van Deloitte.

Foute controle?

De tweede vraag is of de uitgevoerde controle bij USF de toets der kritiek kan doorstaan. Zonder al te technisch te worden steunt een controle-aanpak altijd op een goede risico-analyse.

Risicoanalyse

De opbrengstverantwoording vormt volgens de regelgeving een hoog risico tenzij aangetoond/onderbouwd kan worden dat dit niet het geval is. Uit de ter beschikking staande informatie blijkt nergens dat voor USF uitgegaan kan worden van een uitzonderingssituatie. Integendeel: er is sprake van beloning van de plaatselijke bestuurders, als gevolg waarvan het risico extra benadrukt wordt. Aldus blijft het risico ten aanzien van de opbrengstverantwoording gekwalificeerd als hoog.

De volgende stap in de risicoanalyse is na te gaan in hoeverre er maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing zijn die dit risico mitigeren. Uit de informatie blijkt dat er zeker geen sprake kan zijn van het mitigeren van risico. Sterker er is sprake van ernstige tekortkomingen.

Er blijkt nauwelijks functiescheiding te zijn ten aanzien van het aangaan van verplichtingen en bovendien is al bij het due diligence-onderzoek in het kader van de overname vastgesteld dat “in het geheel geen systeem aanwezig was voor een registratie van leverancierskortingen”.

Op basis hiervan moet vastgesteld worden dat er een hoog risico geldt voor beweringen in de balans en resultatenrekening die te maken hebben met deze verplichtingen. Dit dient op zijn beurt zijn weerslag te vinden in het controleprogramma van de accountant voor deze beweringen. Indien het niet mogelijk blijkt om controlemaatregelen te formuleren die leiden tot een acceptabel accountantscontrole risico, dan heeft de accountant onvoldoende basis om te komen tot een goedkeurende accountantsverklaring.

Gezien de beperking in de controle van wezenlijk belang is een accountantsverklaring

van oordeelonthouding het hoogst haalbare. Wanneer dit het geval is, dient de accountant in overleg te treden met het management om te bezien hoe de beperking in de controle naar de toekomst toe voorkomen kan worden. Het verdient aanbeveling om hieromtrent concrete afspraken te maken en de gevolgen nader te expliciteren.

Zoals eerder aangegeven hebben de onderzoekers van de Ondernemingskamer als een van de oorzaken dat de fraude zo lang onontdekt is gebleven vastgesteld . . . “het gebrek aan daadwerkelijke, inhoudelijke belangstelling van de RvB voor verbetering van de controlesystemen bij USF”.³²

In het geval van Ahold blijkt dat de slechte administratie bij US Foodservice pas na 2003 (ontdekken van de fraude) regelmatig ter sprake is geweest bij de Raad van Bestuur en de financiële commissie van de raad van Commissarissen. Hieruit moet waarschijnlijk geconcludeerd worden dat de urgentie voorheen is onderschat en de communicatie over de problematiek binnen de administratie en administratieve organisatie bij US Foodservice ten onrechte is onderschat.

Controle inkoopkortingen

Bij de intrede van USF in de Aholdgroep in 2000 is gesignaleerd dat de interne controle zwak was. Het debiteurencijfer was slechts een afgeleide van de omzet, dat meer dan eens zonder onderbouwing is verhoogd. In het verslag van de accountant over het tweede kwartaal is volgens het verslag van de onderzoekers al vermeld dat de leverancierskortingen niet zijn onderbouwd, noch gedocumenteerd met administratiesystemen of documentatie. Uit een PwC Rapport blijkt dat het bedrag van de kortingen in 2002 \$ 1.455.000 bedraagt (2001 \$ 758.000). Verondersteld mag worden dat deze bedragen tenminste van materieel belang zijn voor de jaarrekening. Het feit dat er geen solide onderbouwing aanwezig is voor een materieel belang moet leiden tot (aanvullende) controlemaatregelen om tot een “deugdelijke grondslag” (regelgeving vóór 2007) te komen voor de accountantsverklaring. In het onderhavige geval is gekozen voor een bevestiging van de betrokken bedrijven.

In de Richtlijn voor de Accountantscontrole 505 “externe bevestigingen” zijn een aantal voorwaarden opgenomen die gelden voor het gebruik van deze bevestigingen. Bij twee van deze voorwaarden kunnen mogelijk vraagtekens geplaatst worden in de situatie van USF.

In de richtlijn is opgenomen dat de accountant “ zich ervan dient te verzekeren dat het verzoek om bevestiging wordt gericht aan een daarvoor geschikte persoon”. Bij US-Foodservice zijn de bevestigingen verstuurd naar de verkoopfunctionarissen van de leveranciers.

De onderzoekers van de Ondernemingskamer menen:

. . . “dat binnen de ruimte die de regels toelieten door DT USA een verkeerde

---

³² Rapport Ondernemingskamer, pag. 151.

keuze is gemaakt voor wat betreft de adressering van de brieven, gezien het feit dat Kaiser de namen leverde van personen naar wie de brieven gestuurd moesten worden en dat dit in de regel verkoopfunctionarissen van de leverancier betrof. Volgens onderzoekers had het meer voor de hand gelegen de brieven naar financiële mensen te sturen nu de vorderingen niet direct uit de administratie volgden.”³³

Gezien de doelstelling van de accountant om een objectief beeld te krijgen zouden de bevestigingen volgens de onderzoekers verstuurd moeten worden naar personen belast met de financiële administratie, onafhankelijk van het verkoopproces.

De onderzoekers onderbouwen deze mening niet en dat is een onbegrijpelijke omissie, gezien het belang van deze constatering, en de zware rol die deze later in de procedure bij de Raad van Tucht zal spelen. Alhoewel niet letterlijk genoemd in het vonnis, wordt ook door hen het oordeel overgenomen dat de confirmatiebrieven aan de financiële man hadden moeten worden gestuurd.

“In deze buitengewone omstandigheden had hij specifieke controleopdrachten moeten uitvaardigen en had hij geen genoegen mogen nemen met bevestigingen van door de betrokken bedrijven zelf geraamde bedragen afkomstig van door hen zelf gekozen functionarissen, maar had hij op zijn minst aan die wederpartijen een eigen opgave moeten laten vragen van het bedrag dat volgens hen elk voor zich de stand was, te bevestigen door hun financiële man. Ook hadden deze opgaven met dealsheets moeten worden vergeleken.”³⁴

Lezen we deze constatering goed dan valt op dat de Raad van Tucht kiest voor een controle waarbij het aangeschreven bedrijf de stand van de kortingen had moeten opgeven (dus niet USF) en dat deze stand afkomstig had moeten zijn van de financiële man en niet van de betrokken verkoper.

Kort gezegd wordt hier duidelijk een voorkeur uitgesproken voor bevestiging van de registrerende functionaris (administratie) en niet van de beschikkende functionaris (de verkoper die de transactie heeft afgesloten). Het lijkt ons dat deze opvatting in hoge mate is beïnvloed door het feit dat het nu juist de verkoopfunctionarissen van de leveranciers waren die achteraf gezien aan de fraude meewerkten.

De richtlijn zegt dat de bevestiging afkomstig moet zijn van een functionaris die geacht zodanig competent, objectief en bekend met de materie te zijn dat zijn bevestiging de verlangde waarde heeft voor de accountant.

Wie anders dan de verkoopfunctionaris van de leverancier beantwoordt aan deze criteria? Hij is degene die het contract sluit en op de hoogte is van de verder afwikkeling ervan. Hij kan ook geacht worden objectief te zijn omdat er voor hem geen wezenlijk belang is de waarheid niet weer te geven. Dat achteraf blijkt dat zij gecorrumpeerd waren door medewerkers van USF doet hieraan niets af.

³³ Onderzoeksrapport, paragraaf 542, pag. 117.

³⁴ Tekst uitspraak Raad van Tucht inzake Ahold, 12 maart 2007. Paragraaf 5.14

Uit het onderzoeksrapport blijkt dat er sprake was van “corrupte en actieve tussenkomst door leden van de purchasing department in het confirmatiebrieven-onderzoek van D&T US naar PA debiteuren.”³⁵

Dat er zo grootschalig zou worden gefraudeerd was op het moment van het uitvoeren van de controle op geen enkele wijze te voorzien. Ook als de redenering van de Raad van Tucht zou zijn gevolgd, had overigens ook de financiële man van de leverancier beïnvloed kunnen worden door de fraudeurs van USF op eenzelfde manier als dat met de verkoopfunctionarissen is gebeurd. Ook de stelling van Sobi dat de aan te schrijven functionarissen door Deloitte zelf en niet door managers van USF uitgezocht hadden moeten worden berust, denken wij, niet op een goede interpretatie van de controlevoorschriften.

“De in het verweerschrift geschilderde gang van zaken maakt aannemelijk dat de vraagstelling ook op andere punten onjuist en in strijd met de RAC is uitgevoerd en dat met name de aan te schrijven functionarissen niet door Deloitte USA zelf maar door de managers van US Foodservice zijn uitgezocht. Dit is volledig in strijd met elementaire controletechnieken. Elke professioneel-kritische accountant behoort zelf de aan te schrijven personen uit te zoeken. Ook RAC 505 verlangt dat de accountant zelf de personen selecteert.”³⁶

Deze constatering van Sobi is onjuist en wordt niet gedekt door de inhoud van de richtlijn. Meer specifiek geeft RAC 505 paragraaf 30 de volgende beschrijving van de uit te voeren werkzaamheden:

“Bij de uitvoering van de controlewerkzaamheden met betrekking tot externe bevestigingen dient de accountant het proces van het selecteren aan wie een verzoek wordt gezonden, het voorbereiden en verzenden van verzoeken om bevestiging en de verwerking van de antwoorden op deze verzoeken geheel te beheersen. Dit omvat de communicatie tussen degenen die een verzoek ontvangen en de accountant, met de bedoeling om de mogelijkheid dat de resultaten van de verzending van bevestigingen gemanipuleerd zullen worden door het onderscheppen en wijzigen van verzoeken om bevestiging of reacties, te verkleinen. De accountant verzekert zich ervan dat slechts bij de verzoeken om bevestiging verzendt, dat de verzoeken juist worden geadresseerd en dat verzocht wordt alle antwoorden direct naar hem te sturen. De accountant gaat na of de antwoorden van de beverende afzenders zijn gekomen.”

Uit informatie blijkt dat de accountant wel de leveranciers selecteerde en ook de bevestigingsbrieven terug ontving. USF gaf weliswaar de namen en adressen van personen aan wie de brieven verstuurd hadden moeten worden, maar dat neemt niet weg dat dit inderdaad de functionarissen waren die van de zijde van de leverancier de leveringsovereenkomsten hadden afgesloten en dat alleen zij competent, objectief en bekend met de materie waren.

Het tweede deel van de het voorschrift geeft daarvan de uitleg dat het de bedoeling is

---

³⁵ Onderzoeksrapport, paragraaf 684, pag. 146.

³⁶ Verweerschrift 16 juli 2005, commentaar Sobi, paragraaf 5.

om te voorkomen cq. de kans te verkleinen dat de resultaten van de confirmatie onderschept en gewijzigd zouden worden. Uit de stukken blijkt niet dat dit gebeurd is. Achteraf kan alleen worden vastgesteld dat de betrokken verkoopfunctionarissen willig meewerkten aan de fraude. De gevraagde informatie hoefde niet onderschept of gewijzigd te worden omdat de fraude zodanig was opgezet dat de gevraagde informatie zondermeer werd bevestigd, ook al was deze onjuist.

Uit het onderzoeksrapport blijkt dat er sprake was van “corrupte en actieve tussenkomst door leden van de purchasing department in het confirmatiebrievenonderzoek van D&T US naar PA debiteuren.”³⁷ Die tussenkomst was de feitelijke reden dat een correct uitgevoerd confirmatieproces nooit tot betrouwbare resultaten heeft geleid. Dat de fraude uiteindelijk werd ontdekt door de hiervoor beschreven controleprocedure is evenzeer een feit dat in deze discussie niet mag ontbreken.

De stelling dat het proces van adresseren en versturen bij USF voor een belangrijk deel, dan wel geheel, beheerst werd door personen die belang hadden bij de uitkomst is dan ook in strijd met de feitelijke gang van zaken. Los van de correct uitgevoerde procedure werden er afspraken gemaakt met de betrokken functionarissen door medewerkers van USF met de bedoeling de te hoge opgaven te bevestigen. Dit lijkt ons iets dat de betrokken accountant niet kan worden aangerekend. In dit licht bezien valt de volgende uitspraak van Roger Dassen wel te begrijpen:

De tuchtraad concludeert dat Van den Dries onvoldoende actie heeft ondernomen om een verhoogd risicobedrijf als US Foodservice te controleren. Dassen bladert door een vuistdikke blauwe ordner en toont een pagina om te bewijzen dat Van den Dries wel degelijk genoeg kon en mocht nemen met de controlemethodes van zijn Amerikaanse collega's. 'De Amerikaanse rechter heeft in december 2004 geoordeeld dat de controle van Deloitte bij US Foodservice conform het boekje is gebeurd. Als er geen schriftelijke contracten zijn, en dat was bij veel bedrijven in die sector praktijk, moet je confirmatie zoeken bij personen die het kunnen weten. Dat zijn niet de financiële mensen, zoals de tuchtraad wil, maar verkoopmanagers. Daar hebben we er tientallen van om bevestiging gevraagd, op alle niveaus, en bij gerespecteerde beursgenoteerde bedrijven. We hebben 60% tot 73% van de vorderingen bevestigd gekregen. Moet ik dan als accountant zeggen: ik vertrouw het niet?’³⁸

Samenvattend valt niet goed in te zien waar de Nederlandse accountant Van den Dries nu gefaald zou hebben bij de controle op USF. De keuze van de Raad van Tucht voor een controle waarbij het aangeschreven bedrijf de stand van de kortingen had moeten opgeven (dus niet USF) en dat deze stand afkomstig had moeten zijn van de financiële man en niet van de betrokken verkoper ligt in deze casus niet voor de hand en is ook niet voorgeschreven.

Het confirmatieproces is correct uitgevoerd in lijn met de beroepsregels. Dat

---

³⁷ Onderzoeksrapport, paragraaf 684, pag. 146.

³⁸ “Stoppen als Ahold je eisen inwilligt?” Het Financieele Dagblad, 20 maart 2007.

medewerkers van USF de verkoopfunctionarissen beïnvloedden om de te hoge opgaven te bevestigen was de feitelijke reden dat een correct uitgevoerd confirmatieproces nooit tot betrouwbare resultaten heeft geleid. Dat de grootschalige fraude uiteindelijk werd ontdekt door de hiervoor beschreven controleprocedure is evenzeer een feit dat in deze discussie niet mag ontbreken.

Is de uitspraak van tuchtraad wel terecht?

Geen goede interpretatie van de regels voor het gebruikmaken van werk van een andere accountant

Voor wat betreft de persoonlijke verantwoordelijkheid van de accountant Van den Dries voor de controle van USF kunnen de nodige vraagtekens geplaatst worden bij de uitspraak van de Raad van Tucht. Volgens de Raad heeft hij niet specifiek naar het controledossier van Deloitte USA gekeken, dat hij steunde op een wereldwijd reviewsysteem van Deloitte en dat hij nooit heeft vastgesteld of dit specifieke dossier onder die review viel.

Uit onze analyse blijkt dat de controle van USF herhaaldelijk onderwerp van gesprek is geweest, zowel intern bij Deloitte als externe tussen de accountant en het bestuur en de raad van commissarissen van Ahold. We mogen evenzeer aannemen dat de controle van USF door het Amerikaanse kantoor van Deloitte op een verantwoorde manier is uitgevoerd en dat hierop de systemen van interne kwaliteitsbeheersing van toepassing waren. De Raad heeft dit alleen niet kunnen vaststellen op basis van het verweer van Deloitte cq. van Van den Dries. We zullen moeten wachten of in het beroep bij het CBB voldoende bewijsmateriaal wordt geproduceerd om dit college van het tegendeel te overtuigen.

Daarnaast is er door de Raad van Tucht een discutabele interpretatie gepleegd van de geldende beroepsvoorschriften inzake het gebruikmaken van het werk van een andere accountant. We moeten wachten op de uitspraak van het CBB om te kunnen vaststellen of het inderdaad onvoldoende is dat een in een internationaal netwerk optredende accountant steunt op de kwaliteitsstelsels van het netwerk en of de uitgevoerde werkzaamheden in dit specifieke geval voldoende zijn geweest. Vooralsnog zien wij geen reden om hieraan te twijfelen.

De conclusie kan dan ook geen ander zijn dat de verkeerde persoon is veroordeeld door de Raad van Tucht. Niet de Nederlandse accountant van Deloitte is verantwoordelijk voor de opzet en uitvoering van de controle van USF, maar de Amerikaanse partner die daar leiding aan gaf.

Controle is wel degelijk goed uitgevoerd

Volgens de Raad van Tucht is de controle bij USF niet goed uitgevoerd. De voornaamste reden was dat de gevraagde bevestiging van de hoogte van de kortingen door de financiële man had moeten gegeven en niet van door medewerkers van USF gekozen functionarissen.

De keuze van de Raad van Tucht voor een controle waarbij het aangeschreven bedrijf

de stand van de kortingen had moeten opgeven (dus niet USF) en dat deze stand afkomstig had moeten zijn van de financiële man en niet van de betrokken verkoper ligt in deze casus niet voor de hand en is ook niet voorgeschreven door de beroepsregels.

Voor dit argument is steun te vinden in de Amerikaanse opvattingen in deze bij twee eerdere geruchtmakende rechtszaken.

De eerste betrof de class-action tegen Ahold en Deloitte waarin ook de rol van Deloitte USA aan de orde kwam. Rechter Blake zegt over het optreden van Deloitte het volgende:

The key fact unaltered by Lead Plaintiffs' new allegations remains that Deloitte, despite having been repeatedly lied to by senior USF officers and employee, eventually discovered the fraudulent scheme, in which numerous independent brokers and third-party employees also were complicit, as a result of issuing a substantial number of "confirms" testing management's representations about the promotional allowances at USF. Carefully considered, the SAC, like the CAC, does not allege facts demonstrating that "the accounting practices were so deficient that the audit amounted to no audit at all or that . . . no reasonable accountant would have made the same decisions if confronted with the same facts."³⁹

Hier zien we hier een eerste signaal dat in deze claimprocedure geen reden werd gevonden om te twijfelen aan de juistheid van de uitgevoerde controle van USF door Deloitte USA.

Het tweede argument is de zaak van de SEC tegen twee accountants van KPMG en de uitspraak van de rechter hierover. Deze zaak is interessant omdat er veel gelijkenissen zijn met de Nederlandse tuchtzaak. Dit vooral omdat KPMG de controle deed bij USF voordat Deloitte deze overnam en Deloitte precies dezelfde controle-aanpak volgde. Ten tweede is deze zaak interessant om te bekijken welke argumenten hier nu een rol speelden en tot welke conclusie de rechter uiteindelijk kwam.

De klacht van de SEC gaat over controle van 1999 en een interim review for tweede kwartaal 2000. Allereerst valt op dat de SEC stelt dat USF al in 1998 met fraude begon en wel in de periode dat PWC de controle nog uitvoerde. Dat betekent dat we hier al spreken over een langdurige fraude die alleen maar in omvang toenam. Een tweede constatering is dat de beide voorgangers van Deloitte op basis van hun risico-analyse tot een identieke controleaanpak besloten. Dat wijst er volgens ons op dat aan de vaktechnische juistheid van deze aanpak nauwelijks getwijfeld kan worden.

Over de confirmatiebrievenprocedure zegt de SEC, onder de veelzeggende titel "Improperly designing PA Accounts Receivable Confirmations":

---

³⁹ Memorandum in the United States District Court for the District of Maryland, Civil no. 1:03-MD-1539, June 18, 2007.

“77. Hall and Meyer did not look at the actual invoices to ascertain whether the audit process was confirming the information with the party who received and paid the invoices. In fact, all of the underlying invoices were addressed to the vendors’ finance or accounts payable department and not to sales personnel or third-party brokers.”

“78. Instead of analyzing whether confirms with these brokers satisfied the requirements of GAAS, Hall and Meyer relied upon management’s representations from the prior year’s audit that the signers of the confirmations were “knowledgeable.” The reasons provided by USF management were that these brokers were deemed to be “reputable representatives of the related vendors” and that USF’s relationship with them is at “arms-length.”⁴⁰

Opvallend is allereerst dat de SEC van mening is dat de confirmaties gestuurd hadden moeten worden naar de verkoopfunctionarissen en niet naar de medewerkers van de financiële administratie. Dat is precies het omgekeerde dat de onderzoekers van de Ondernemingskamer en de leden van de Raad van Tucht oordeelden.

Ten tweede valt op dat ook hier de discussie speelt dat de confirmaties gestuurd hadden moeten worden naar personen die van de materie op de hoogte waren (knowledgeable).

De uitspraak op 15 januari 2008 komt tot vrijspraak.⁴¹ Interessant is wat de rechter vindt van de werkwijze dat medewerkers van USF de namen en adressen verstrekte van de respondenten:

“Meyer did not compare the addresses on the confirmations with addresses on invoices because GAAS requires that the confirmation request be sent to a party that the auditor believes is knowledgeable of the information for which confirmation is solicited, not that it be sent to the person to whom invoices are sent.”⁴²

Ook in Amerika oordeelt men dus dat de manier waarop de adressen werden geselecteerd acceptabel was volgens de Amerikaanse controlevoorschriften.

Over de uitgevoerde controlewerkzaamheden zegt de geraadpleegde deskundige J. D. Bryan, CPA het volgende:

“Noting that GAAS⁴³ states that even a properly planned and executed audit may

⁴⁰ Administrative Proceeding File No. 3-12208, February 16, 2006, par. 77 en 78, page 12-13.

⁴¹ Initial Decision Release no. 341. Administrative Proceeding File no. 3-12208. Carol Fox Foelak, Administrative Law Judge. Initial Decision, January 15, 2008. Zie <http://www.sec.gov/litigation/aljdec/2008/id341cff.pdf>

⁴² Initial Decision Release no. 341. Administrative Proceeding File no. 3-12208. Carol Fox Foelak, Administrative Law Judge. Initial Decision, January 15, 2008, pag. 13. Zie <http://www.sec.gov/litigation/aljdec/2008/id341cff.pdf>

⁴³ GAAS wil zeggen Generally Accepted Auditing Standards, de Amerikaanse versie van de Nederlandse regels voor de accountantscontrole.

fail to detect fraud, especially collusive fraud, O'Bryan opined that the auditors planned and performed the 1999 audit and the second quarter review in accordance with GAAS.⁴⁴

Over de gevolgde confirmatieprocedure heeft de rechter als volgt geoordeeld:

“AU § 330.26 requires the auditor to “direct the confirmation request to a third party who the auditor believes is knowledgeable about the information to be confirmed.” It is clear that Respondents believed that the recipients of the confirmations, which included high officials of vendors and brokers, were knowledgeable. In fact, these individuals were knowledgeable; they knew that they were confirming false values in collusion with Kaiser and other USF insiders. In planning the confirmation procedures, Respondents were informed by information from prior years’ audits and confirmations, in accordance with AU § 330.23. The Division argues that Respondents should have investigated the recipients of the confirmation letters, whose addresses were provided by Kaiser, and should have considered the fact that a number of them were directed to entities that Respondents knew to be brokers as a red flag calling for further investigation. However, it was reasonable for Respondents to have obtained the addresses to which the letters should be directed from Kaiser because he was most knowledgeable. Indeed, the recipients of the Nabisco and Tyson’s letters were vice presidents of those companies. The fact that all the letters were returned (instead of not being returned or returned with a negative confirmation) reasonably gave Respondents confidence that they had been directed to appropriate persons. Only using hindsight and knowing that Kaiser was perpetrating a fraud, with the aid of these recipients, would it appear appropriate to investigate their good faith.”⁴⁵

Het moge duidelijk zijn dat de door Deloitte USA gevolgde werkwijze twee keer de volledige goedkeuring krijgt van de daartoe bevoegde Amerikaanse autoriteiten. Het betreft dan zowel de toetsing of deze volgens de Amerikaanse voorschriften goed is uitgevoerd en de feitelijke uitvoering van de controle. In de class-action is expliciet geoordeeld dat Deloitte USA niets te verwijten valt. Uit de zaak tegen de accountants van KPMG blijkt dat de door hen gevolgde werkwijze, die ook door Deloitte USA werd toegepast, de toets der kritiek ruim kan doorstaan. Sterker nog, de rechter oordeelt hier dat de klacht van de SEC ongegrond is.

Opvallend is dat de Raad van Tucht in Nederland tot een geheel ander oordeel komt. Dat geldt vooral voor het oordeel dat de confirmatiebrieven aan de financiële medewerkers van de leveranciers gestuurd hadden moeten worden. Zoals eerder gezegd menen wij dat de vaktechnische voorschriften dit niet voorschrijven. De Amerikaanse rechters oordelen in deze op dezelfde manier. Sterker nog, in de laatste casus oordeelt de rechter dat het versturen van de brieven aan de

---

⁴⁴ Initial Decision Release no. 341. Administrative Proceeding File no. 3-12208. Carol Fox Foelak, Administrative Law Judge. Initial Decision, January 15, 2008, pag. 21. Zie <http://www.sec.gov/litigation/aljdec/2008/id341cff.pdf>

⁴⁵ ⁴⁵ Initial Decision Release no. 341. Administrative Proceeding File no. 3-12208. Carol Fox Foelak, Administrative Law Judge. Initial Decision, January 15, 2008, pag. 27. Zie <http://www.sec.gov/litigation/aljdec/2008/id341cff.pdf>

verkoopfunctionarissen juist wel de goede aanpak was.

Conclusie

Het zal na deze analyse geen verbazing wekken dat ons oordeel over de uitspraak van de Raad van Tucht is dat deze ongegrond is voor wat betreft de vraag of controle juist is uitgevoerd. Zowel in de Nederlandse als de Amerikaanse beroepsvoorschriften is geen aanleiding te vinden om tot een andere mening te komen. Ook de Amerikaanse rechters zijn tot twee keer toe tot het oordeel gekomen dat de manier waarop de controle werd uitgevoerd correct is.

De kansen voor de ingediende claim

De stichting AholdDeloitteClaim heeft onlangs een claim ingediend bij het Gerechtshof Amsterdam. Accountantskantoor Deloitte en vier oud-bestuurders van Ahold zijn voor de rechter gedaagd. De stichting stelt hen verantwoordelijk voor de boekhoudfraude bij het concern en de schade die aandeelhouders hiervan hebben ondervonden. “Volgens Sobi zijn de gedaagden verantwoordelijk voor misleidende jaarrekeningen, omdat zij signalen en waarschuwingen er bij US Foodservice een groot risico voor fraude bestond hebben genegeerd.”⁴⁶ De tekst van de dagvaarding is niet publiek gemaakt en we zullen daarom moeten gissen naar de inhoud daarvan.

Zoals Mr. Blommaert in zijn artikel weergeeft is het de vraag is of en in hoeverre de accountant, behalve tegenover zijn opdrachtgever, ook aansprakelijk is voor de schade die derden hebben geleden doordat zij op de goedgekeurde jaarrekening zijn afgegaan.⁴⁷

“De Hoge Raad heeft onlangs beslist dat de belangen, die gemoeid zijn met een goede uitoefening van de taak van de externe controlerende accountant, niet zijn beperkt tot de rechtspersoon om wiens jaarrekening het gaat. Derden moeten bij het nemen of handhaven van hun financiële beslissingen erop kunnen vertrouwen dat het door de jaarrekening gepresenteerde beeld juist is. Aldus dient volgens de Hoge Raad de controle van de jaarrekening mede een wezenlijk publiek belang.”

De stichting ziet in deze zaak als gunstige ontwikkeling dat . . . “Deloitte is door de Raad van Tucht berispt wegens onvoldoende controle van US Food Service.”⁴⁸

Het is echter niet zondermeer aannemelijk dat de burgerlijke rechter bij zijn beoordeling of de accountant jegens derden aansprakelijk is, betekenis zal toekennen aan het oordeel van de tuchtrechter. Dit omdat het tuchtrecht, aldus de Hoge Raad, een ander doel dient, waarvoor andere normen en andere maatstaven gelden. Een negatief oordeel van de tuchtrechter zal de civiele rechter echter wel bij zijn oordeel

⁴⁶ “Sobi daagt Deloitte en voormalig Ahold-bestuurders voor de rechter.” Het Financieele Dagblad, 23 februari 2008.

⁴⁷ “De accountant steeds vaker doelwit van schadeclaim derde.” Mr. M. Blommaert. Het Financieele Dagblad, 5 april 2007.

⁴⁸ Zie de website van de stichting bij Succeskans. Link:
<http://www.ahdeloitteclaim.nl/?q=node/2>

betrekken bij het vaststellen dat er sprake is van wanprestatie of onrechtmatige daad.

Voor een succesvolle schadeclaim is echter meer nodig. Zo dient de schade te worden bewezen en moet het oorzakelijk verband tussen de schade en het onzorgvuldig handelen van de accountant worden aangetoond.

Dat er schade is geleden is wel duidelijk. Dat deze voor een groot deel is veroorzaakt door de fraude bij USF is evenzeer bewijsbaar. De vraag wordt dan of er een oorzakelijk verband bestaat tussen het handelen van de accountant en de schade.

Zoals eerder in dit essay aangegeven valt de betrokken Nederlandse accountant niets te verwijten en is het onze verwachting dat het CBB tot een soortgelijke conclusie zal komen. Is dat het geval dan maakt een claim bij de Nederlandse tak van Deloitte weinig kans. Men kan dan proberen de Amerikaanse accountant verantwoordelijk te stellen voor de geleden schade. Ook deze actie lijkt ons weinig succesvol omdat deze de opzet en uitvoering van de controle goed heeft uitgevoerd. De rechter kan daarbij steunen op eerdere uitspraken van zijn Amerikaanse collega's, zoals hiervoor beschreven. Onze conclusie kan dan ook geen andere zijn dan dat een claim tegen de accountants weinig tot geen kans op succes zal hebben.

Voor wat betreft de claim tegen de bestuurders liggen de zaken mogelijk gunstiger. Burgerlijk Wetboek 2 artikel 139 zegt:

Indien door de jaarrekening, door tussentijdse cijfers die de vennootschap bekend heeft gemaakt of door het jaarverslag een misleidende voorstelling wordt gegeven van de toestand der vennootschap, zijn de bestuurders tegenover derden hoofdelijk aansprakelijk voor de schade, door dezen dientengevolge geleden. De bestuurder die bewijst dat dit aan hem niet te wijten is, is niet aansprakelijk.

Het rapport van de Ondernemingskamer over het optreden van de bestuurders van Ahold bij USF laat zien dat het de bestuurders niet makkelijk zal vallen te bewijzen dat zij niet aansprakelijk zijn. Het rapport geeft als een van de oorzaken dat de fraude zo lang onontdekt is gebleven . . . "het gebrek aan daadwerkelijke, inhoudelijke belangstelling van de RvB voor verbetering van de controlesystemen bij USF".⁴⁹

We moeten daarbij bedenken dat dit artikel een bijzondere vorm is van de actie uit onrechtmatige daad. De positie van bestuurders is hier moeilijker omdat er sprake is van omgekeerde bewijslast met betrekking tot het element schuld. In deze regel moet de bestuurder bewijzen dat dit niet aan hem te verwijten valt. Bij een gewone onrechtmatige daad moet de derde bewijzen dat de bestuurder schuld heeft.

Wie het rapport van de Ondernemingskamer goed bestudeert ziet een aantal passages waarin in feite kritiek wordt geuit over het optreden, of gebrek daaraan van het bestuur in het toezicht op de verbetering van de controlesystemen van USF. Wij geven enkele

---

⁴⁹ Rapport Ondernemingskamer, pag. 151.

opvallende conclusies:

Vanaf het begin was duidelijk dat er zwakke interne controlesystemen waren bij USF. Dit zou aanleiding geweest moeten zijn voor de RvB om er op toe te zien dat er een concreet actieplan zou worden opgezet voor de opzet van PA tracking systeem. Een dergelijk plan was er niet.⁵⁰

De RvB kan verweten worden dat hij, in het licht van de signalen die tot hem kwamen, er te gemakkelijk op vertrouwde dat Miller (de CEO van USF) aan het proces op een effectieve manier leiding gaf.⁵¹

Hoewel de RvB gerechtvaardigd was te geloven dat er op een aantal terreinen voortgang werd geboekt, was het geheel aan signalen zo diffus dat een systematische risicoanalyse en een strakkere aansturing van Miller ook hier voor de hand had gelegen. Die was er niet constateren de onderzoekers.⁵²

Tenslotte verwijten de onderzoekers bestuurslid Meurs dat het signaal van Smith over de situatie een meer gedegen onderzoek verdiende en een bredere bespreking binnen de concernleiding.⁵³

Zo bezien is het wel degelijk aannemelijk dat de bestuurders hier blaam treft en dat zij door niet goed op te treden, mede verantwoordelijk zijn voor het zo lang onontdekt blijven van de fraude.

Dit alles zal ongetwijfeld gevolgen hebben voor de hoogte van het uiteindelijk uit te keren bedrag. Bij de verwachte vrijspraak van Deloitte resteert alleen een veroordeling van de bestuurders. Daarbij moet bedacht worden dat 85% van de aandeelhouders alleen de accountant aansprakelijk stelt. Dit vanwege het feit dat er al een schikking is getroffen met het Amerikaanse advocatenkantoor Entwistle en de Vereniging van Effectenbezitters. Aandeelhouders die hier op zijn ingegaan kunnen Ahold en zijn oud-bestuurders niet meer aansprakelijk stellen. Ze kunnen nog wel een claim indienen tegen Deloitte.⁵⁴ Al met al zal het dan wel meevallen met de “duimschroef van Pieter Lakeman. Of het een fopspeen is zal nog moeten blijken.

Tot slot is het opvallend dat er nooit een claim is ingediend bij de plegers van de fraude bij USF. Zij zijn immers de echte schulddigen en ook door de Amerikaanse justitie als zodanig beschouwd en vervolgd. Kan het zijn dat de (geringe) hoogte van de te verwachten opbrengst uit een dergelijke claim hierbij een rol speelt?

Conclusie

De conclusie kan dan ook geen ander zijn dat de verkeerde persoon is veroordeeld

⁵⁰ Rapport Ondernemingskamer, paragraaf 697, pag. 149.

⁵¹ Rapport Ondernemingskamer, paragraaf 698, pag. 150.

⁵² Rapport Ondernemingskamer, paragraaf 699, pag. 150.

⁵³ Rapport Ondernemingskamer, paragraaf 700, pag. 150.

⁵⁴ “Sobi daagt Deloitte en voormalig Ahold-bestuurders voor de rechter.” Het Financieele Dagblad, 23 februari 2008.

door de Raad van Tucht. Niet de Nederlandse accountant van Deloitte is verantwoordelijk voor de opzet en uitvoering van de controle van USF, maar de Amerikaanse partner die daar leiding aan gaf.

Naar onze mening is er door de Raad van Tucht een discutabele interpretatie gepleegd van de geldende beroepsvoorschriften inzake het gebruikmaken van het werk van een andere accountant (RAC 600). We zullen moeten wachten op de uitspraak van het CBB om te kunnen vaststellen of het inderdaad onvoldoende is dat een in een internationaal netwerk optredende accountant steunt op de kwaliteitsstelsels van het netwerk en of de uitgevoerde werkzaamheden in dit specifieke geval voldoende zijn geweest. Vooralsnog zien wij geen reden om hieraan te twijfelen.

De uitspraak van de Raad van Tucht voor wat betreft de vraag of controle juist is uitgevoerd is ongegrond. Zowel in de Nederlandse als de Amerikaanse beroepsvoorschriften is geen aanleiding te vinden om tot een andere mening te komen. Ook de Amerikaanse rechters zijn tot twee keer toe tot het oordeel gekomen dat de manier waarop de controle werd uitgevoerd correct is.

Op basis van het voorgaande maakt een claim bij de Nederlandse tak van Deloitte weinig kans. Men kan dan proberen de Amerikaanse accountant verantwoordelijk te stellen voor de geleden schade. Ook deze actie lijkt ons weinig succesvol omdat deze de opzet en uitvoering van de controle goed heeft uitgevoerd. De rechter kan daarbij steunen op eerdere uitspraken van zijn Amerikaanse collega's, zoals hiervoor beschreven. Onze conclusie kan dan ook geen andere zijn dan dat een claim tegen de accountants weinig tot geen kans op succes zal hebben.

Het is echter wel degelijk aannemelijk te maken dat de bestuurders hier blaam treft en dat zij door niet goed op te treden, mede verantwoordelijk zijn voor het zo lang onontdekt blijven van de fraude. Het oorzakelijke verband tussen de schade en de fraude bij USF is onontkoombaar aanwezig. Een veroordeling conform Burgerlijk Wetboek 2 artikel 139 is dan ook te verwachten.

Over de auteurs

Ruud Pruijm is emeritus hoogleraar Administratieve Techniek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en deeltijd lector Corporate Governance aan de Fontys Hogeschool Financieel Management te Eindhoven. Daarnaast is hij zelfstandig adviseur, interim-manager en commissaris van ondernemingen. Hij heeft zich gespecialiseerd in informatiemanagement, strategieontwikkeling in de kennis economie en Corporate Governance.

Riny Schuurbijs is docent accountancy aan de Fontys Hogeschool Financieel Management te Eindhoven

Dit essay is afgesloten op 16 maart 2008